

OSLO KOMMUNE HELSEETATEN
Postboks 4716
0506 OSLO

Deres ref.:
Vår ref.: 24/10918-1
Saksbehandler: Hilde Skagestad
Dato: 19.04.2024

Helse- og omsorgstjenesteloven - pasient- og brukerrettighetsloven - Barns rett til helsekontroll - oppfølging av fastlege

Helsedirektoratet viser til e-post fra Oslo kommune av 17. august 2023 og videre til vårt innspill omkring problemstillingen i e-post av 26. august 2023. Helsedirektoratet beklager sent endelig svar.

Faktiske forhold

Helseetaten i Oslo kommune har fått en henvendelse fra en bydel hvor bydelen i henhold til intern prosedyre i kommunen ønsker bistand fra Helseetaten på hvorledes bydelen forholder seg til en konkret sak hvor barnets fastlege ikke ønsker å ta ansvaret for å følge opp barns rett til helsekontroller fra helsestasjonen.

Oslo kommune ønsker en avklaring på hvordan de går frem og en avklaring på om det er slik at foresatte kan velge å bli fulgt opp av fastlege og hva dette i så fall vil innebære og hva som kan forventes av fastlegen i slike tilfeller.

Rettslig

Kommunens overordnede ansvar for helse- og omsorgstjenester fremgår av helse- og omsorgstjenesteloven (hol.) § 3-1, som fastsetter at kommunen skal "sørge for at personer som oppholder seg i kommunen tilbys nødvendige helse- og omsorgstjenester." Kommunens ansvar er formulert som et "sørge for"-ansvar. Dette innebærer at kommunen har stor frihet til å organisere sine tjenester innenfor de overordnede rammene for ivaretagelsen av ansvaret som følger av lov og forskrifter. "Sørge-for"-ansvaret gjelder også på individnivå og kommunen skal sørge for at den enkelte mottar nødvendige helse- og omsorgstjenester.

Begrepet «nødvendige helse- og omsorgstjenester» omfatter i utgangspunktet både forebyggende arbeid og å sikre at personer som oppholder seg i kommunen gis et dekkende, faglig forsvarlig og effektivt tilbud med utgangspunkt i lokale behov (Prop. 91 L (2010-2011) s. 161).

For å oppfylle ansvaret etter § 3-1 skal kommunen blant annet tilby helsefremmende og forebyggende tjenester, herunder helsetjeneste i skoler og helsestasjonstjeneste, jf. hol. § 3-2 første ledd nr. 1.

Barns rett til helsekontroller kommer i tillegg til den retten barnet har til nødvendig helsehjelp etter pasient- og brukerrettighetsloven § 2-1 a annet ledd. Barn har rett til nødvendig helsehjelp også i form av helsekontroll i den kommunen barnet bor eller midlertidig oppholder seg etter pasient- og brukerrettighetsloven § 6-1 første ledd. Dette er en rettighet for barnet. Kommunen tilsvarende plikt er nærmere utdypet i forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten.

Foreldrene plikter på sin side å medvirke til at barnet deltar i helsekontroll. Dette følger av pasient- og brukerrettighetsloven § 6-1 andre ledd. Bestemmelsen skal verne barn og sikre dem nødvendige helsetjenester. Den innebærer at helsetjenesten kan pålegge foreldrene å medvirke til at barnet får helsekontroll. Et slikt pålegg vil være et enkeltvedtak som kan påklages.

Helsedirektoratets vurdering

Kommunen står fritt til å organisere sine tjenester innenfor rammene regelverket setter. Helsedirektoratet har gitt nærmere anbefalinger om innholdet i helsestasjons- og skolehelsetjenesten i [Nasjonal faglig retningslinje - Helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom](#) .

Oppfølging av barns rett til helsekontroll ved fastlege er ikke noe som omtales særskilt, og dermed heller ikke noe som eksplisitt anbefales. Som nevnt tidligere, e-post av 26. august 2023, så er oppfølging av fastlege kun omtalt i denne retningslinjen under anbefalingen "Barn som ikke møter: Helsestasjonen bør ha rutiner for å følge opp foreldre og barn som ikke møter til konsultasjoner". Det fremkommer derimot at tjenestene skal arbeide for at barna får oppfylt sin rett til helsekontroll.

Barns rett til helsekontroll er nærmere omtalt i Helsedirektoratets rundskriv – Pasient- og brukerrettighetsloven med kommentarer. [Rundskriv - pasient- og brukerrettighetsloven med kommentarer - barns rett til helsekontroll](#) Det vises her til brev til Fylkesmannen i Nordland av 4.2.2014 hvor det fremgår at Helsedirektoratet ikke kan se at det er hjemmel til å kreve bekreftelse på at foreldrene har foretatt helsekontroll andre steder.

Å oppfylle barns rett til helsekontroller etter helsestasjons- og skolehelsetjenesteforskriften med oppfølging hos fastlegen krever ingen lov- eller forskriftshjemmel, men vil kunne avtales mellom fastlege og pasient (foreldre eller andre med foreldreansvaret dersom barnet ikke er samtykkekompetent, jf. pasient- og brukerrettighetsloven kap. 4.), så lenge dette ikke er i strid med fastlegens avtale med kommunen. Fastlegen bør informere kommunen om at barnet følges opp av fastlegen slik at kommunen kjenner til at barnets rett til helsekontroller ivaretas der.

Helsekontroll utført hos fastlegen kan imidlertid få økonomisk betydning for pasienten. Å benytte seg av kommunens helsestasjons- og skolehelsetjeneste i forbindelse med helsekontroll (og helseundersøkelser) er uten egenandeler for barnet/foresatte.

Barn under 16 år betaler heller ikke egenandel generelt ved behandling hos fastlege. Da refunderes hele honoraret for behandlingen av trygden. Etter honorartakstene i

stønadsforskriften § 3 nr. 6 får fastlegen refusjon fra HELFO etter folketrygdloven § 3 nr. 6 ved behandling av barn under 16 år. [Forskrift om stønad til dekning av utgifter til undersøkelse og behandling hos lege](#)

Ved å benytte fastlegen til helsekontroll for barn blir imidlertid utgangspunktet et annet. Helsestasjons- og skolehelsetjenesten er en helsefremmende og forebyggende helsetjeneste. I utgangspunktet dekker ikke folketrygdloven og stønadsforskriften forebyggende hjelp; i stønadsforskriften § 1 formulert som at det ytes stønad dersom lege er søkt for sykdom eller mistanke om sykdom, for skade eller lyte, for veiledning i familieplanlegging, ved svangerskap og ved fødsel.

Kostnadene forbundet med helsekontroll/forebyggende helseundersøkelse på helsestasjons/skolehelsetjenesten dekkes av denne tjenesten dersom kontrollen/undersøkelsen utføres her. Om foreldrene foretrekker fastlegen vil ikke egenadelsfritaket for barn under 16 år gjelde, da konsultasjonene på helsestasjons-/skolehelsetjenesten ikke er behandling av barn under 16 år. Dette innebærer at foreldrene i utgangspunktet må betale alt selv.

Fastlegen har ingen plikt til å imøtekomme pasientens ønske om at fastlegens skal gjennomføre helsekontroll etter helsestasjons- og skolehelsetjenesteforskriften, så lenge barnets rett til helsekontroll ivaretas av kommunens tjenestetilbud og helsekontroller ikke inngår i avtalen mellom fastlegen og kommunen. Fastlegens oppfølging av helsekontroller må som nevnt baseres på avtale mellom pasient og fastlege.

Dersom man ikke er fornøyd med sin fastlege eller av andre grunner ønsker å bytte fastlege, kan man skifte fastlege inntil to ganger årlig, så fremt det er ledig plass på annen fastleges liste, jf. forskrift om pasientrettigheter mv., fastlege.

Kommunen på sin side oppfyller sitt ansvar for barns rett til helsekontroll gjennom den forebyggende og helsefremmende tjenesten den skal ivareta og tilbyr i tråd med helse- og omsorgstjenesteloven § 3-2 første ledd nr. 1, jf. forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten.

Vennlig hilsen

Wenche Dahl Elde e.f.
avdelingsdirektør

Gunhild J. Røstadsand
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk

